

Publiceringsdatum

2008-07-16

Granskningsperiod

År 2006-2008

Diarienummer

2008-052919

Kontaktpersoner:

Louise Wennerström
08-785 41 69

louise.wennerstrom@ab.lst.se

Eva Hersler
08 - 785 41 67

eva.hersler@ab.lst.se

Denna publikation finns
endast i elektronisk form.

Resultat från Länsstyrelsens
tillsyn, undersökningar och
uppföljningar publiceras
även genom tryckta
rapporter och faktablad, se
www.ab.lst.se/publikationer.

Handläggning av ej verkställda beslut inom äldreomsorgen

Den 1 juli 2008 var det två år sedan bestämmelsen i socialtjänstlagen (2001:453) om särskild avgift vid ej verkställda beslut infördes.

Länsstyrelsen i Stockholms län kan konstatera att antalet rapporterade ej verkställda beslut i Stockholms län minskade något från 2006 till 2007 och att allt fler beslut verkställs inom tre månader från första inrapporteringen. Länsstyrelsen konstaterar också att dokumentationen i de inrapporterade ärendena har blivit bättre.

Innehåll

Kort om lagstiftningen	1
Granskning av inrapporterade beslut 2006-2008	2
Dokumentation för den enskildes rättssäkerhet	3
Ett ärendes gång	4
Orsaker till att beslut inte verkställs	5
Avsteg från socialtjänstlagen	7
Vad säger länsrätten?	8
Effekter av lagstiftningen	9
Bilaga 1. Pågående utredningar som kan påverka äldreomsorgens utveckling	10
Bilaga 2. Lagar, förarbeten och Länsstyrelsens egna arbeten	12

Den förbättrade dokumentationen gör att det går att följa ett ärende på ett helt annat sätt än tidigare. Till exempel kan man oftare se tidpunkter för erbjudande, när den enskilde tackat nej till erbjuden insats och skäl till att avböja erbjudandet. I de fall en ansökan återtagits framgår oftare skälen för detta.

Denna redovisning beskriver vad Länsstyrelsen har sett kring handläggning och dokumentation i kommunerna. Redovisningen beskriver också Länsstyrelsens egen handläggning och konsekvenser av bestämmelsen i socialtjänstlagen om särskild avgift vid ej verkställda beslut. Ej verkställda beslut som inrapporteras till Länsstyrelsen handlar företrädesvis om särskilt boende.

Signaler från allmänheten och pensionärsorganisationerna är att kommunerna dröjer med att fatta gynnande beslut till dess att aktuell insats kan verkställas. Kommunerna meddelar oftare avslagsbeslut än tidigare när det gäller särskilt boende.

Kort om lagstiftningen

Enligt lagen ska kommunerna varje kvartal rapportera till Länsstyrelsen vilka gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet efter

det att verkställigheten av ett sådant beslut avbrutits. Skyldigheten att rapportera gäller alla former av bistånd. Rapportering ska också ske till kommunens revisorer och kommunfullmäktige.

Socialstyrelsen och länsstyrelserna har vid flera tillfällen, på uppdrag av regeringen, följt upp och rapporterat ej verkställda beslut och domar enligt socialtjänstlagen, SoL, och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Uppföljningen enligt SoL har visat att många personer väntar alltför länge på att få sina biståndsbeslut, främst om särskilt boende, verkställda.

Syftet med lagen var att den enskildes rättssäkerhet skulle säkerställas. Målet med lagstiftningen är att personer som beviljats bistånd enligt socialtjänstlagen ska få sina beslut verkställda inom skälig tid.

Om Länsstyrelsen finner att beslutet inte verkställts inom skälig tid kan Länsstyrelsen ansöka om särskild avgift hos länsrätten. Oskäligt dröjsmål med verkställighet kan ytterst medföra att kommunerna åläggs att betala en sanktionsavgift från 10. 000 kr och upp till en miljon kronor. Av lagen framgår att besluten ska verkställas omedelbart (se socialtjänstlagen i bilaga 2).

Granskning av inrapporterade beslut 2006-2008

Länsstyrelsen granskar inrapporterade uppgifter på individnivå och ger möjlighet för ansvariga nämnder att förklara varför beslutet inte är verkställt. Länsstyrelsen prövar vilka ärenden som ska gå vidare till Länsrätten. Länsstyrelsen ansöker om särskild avgift i fall där oskäligt lång tid har gått mellan beslut och att beslutet verkställs. Vad som är oskälig tid är beroende på det enskilda fallet men i merparten av de ärenden som Länsstyrelsen lämnat till länsrätten har mer än tre månader gått från beslutet.

Tabell 1. Inrapporterade ej verkställda beslut åren 2006-2008

År*	Stockholms stad	Övriga kommuner	Totalt
2006	149	361	510
2007	136	458	594
2008	16	122	138

* år 2006 avser två kvartal, 2007 fyra kvartal och 2008 ett kvartal (beslut för andra kvartalet 2008 är ännu inte sammanställda)

De ärenden som inte går vidare till länsrätten kan t.ex. vara ärenden där kommunen kan visa att de erbjudit insatser inom en skälig tid men där den enskilde av någon anledning valt att tacka nej.

Länsstyrelsen gör en samlad bedömning av om ansökan om särskild avgift ska lämnas till länsrätten. I bedömningen tas hänsyn till en rad faktorer. Bland annat tittar Länsstyrelsen på tiden från beslut till verkställighet av beslutet kopplat till de individuella förhållandena och hur den sociala, psykiska och fysiska situationen ser ut för den enskilde samt hur dessa förhållanden är dokumenterade. Länsstyrelsens bedömning görs utifrån nämndens underlag.

Länsstyrelsen kan bara beakta faktorer som finns dokumenterade i ärendet. De regler för handläggning och dokumentation som finns syftar till att garantera den enskildes rättssäkerhet. Länsstyrelsen finner ofta att dokumentationen inte är tillräcklig (se SOSFS i bilaga 2).

Länsstyrelsen har sedan den 30 juni 2006 och fram till och med den 30 juni 2008 ansökt om särskild avgift i 63 ärenden.

Länsrätten har till den 30 juni 2008 meddelat domar i 26 ärenden. Fyra ansökningar har avslagits. Länsstyrelsen känner till tre fall där kommuner har överklagat länsrättens dom till kammarrätten. Inget av dessa mål är avgjorda då detta skrivs.

Tabell 2. Ansökningar till Länsrätten kommun-/stadsdelsvis

Kommun/stadsdel	Antal ansökningar till länsrätten*	Domar från länsrätten	Domar som kommuner överklagat till kammarrätten
Botkyrka	1		
Danderyd	3		
Ekerö	5		
Haninge	1		
Huddinge	19	12	1
Nacka	2	1	
Norrtälje	2	1	
Sigtuna	5		
Sundbyberg	8	3	
Upplands-Bro	1	1	
Vaxholm	3	1	
Bromma	2		
Farsta	3	3	
Hägersten-Liljeholmen	1		
Hässelby-Vällingby	6	4	2
Kungsholmen	1		
Totalt	63	26	3

* Ansökningar som gjorts från och med den 30 juni 2006 till och med den 30 juni 2008.

Dokumentation för den enskildes rättssäkerhet

Fullständig dokumentation i ärendet gör det möjligt att följa hela ärendet. Dokumentationen syftar till att stärka den enskildes rättssäkerhet och att ge underlag för tillsyn och uppföljning. Länsstyrelsen gör en individuell bedömning i varje enskilt ärende om ansökan om särskild avgift ska göras till Länsrätten. Bedömningen görs med utgångspunkt i dokumentationen i ärendet. Brister i dokumentationen innebär att länsstyrelsen måste göra en bedömning utifrån ett ofullständigt underlag.

Vanliga brister i dokumentationen

Länsstyrelsen har funnit att nedanstående information ofta saknas i dokumentationen:

- Ursprungliga önskemål tas inte upp i ansökan (se Länsstyrelsens resultatredovisning om rättsäkerhet i bilaga 2).
- Vilka kontakter nämnden har haft med den enskilde och andra som har lämnat uppgifter i ärendet och när dessa har skett.

- Orsaker till varför nämnden inte verkställt beslutet inom skälig tid. Om insatser erbjudits bör dokumentationen innehålla uppgifter om när erbjudandet lämnats och varför den enskilde tackat nej.
- När och på vilket sätt den enskilde har underrättats om beslutet.
- Om beslutet förväntas ta lång tid att verkställa bör det framgå av dokumentationen att nämnden lämnat information vid beslutet om att verkställigheten kan ta lång tid. Det bör också framgå av dokumentationen hur lång tid den enskilde kan acceptera att vänta på ett specifikt boende.
- Hur nämnden tillgodoser det bedömda behovet under tiden som den enskilde väntar på att få sitt beslut om särskilt boende verkställt.
- Nämndens beskrivning av den enskildes aktuella situation samt den enskildes inställning till och delaktighet i vidtagna och planerade åtgärder.
- Om den enskilde återtar en ansökan bör det framgå varför ansökan återtas och hur det bedömda behovet tillgodoses.

Länsstyrelsen kan konstatera att dokumentationen i flera fall är sporadisk vilket innebär att det inte går att följa ärendet. I många ärenden har inga anteckningar förts från att den enskilde beviljats ett särskilt boende och fram till att beslutet verkställts, vilket kan röra sig om flera månader.

Ett ärendes gång

Om Länsstyrelsen finner att ett inrapporterat beslut har verkställts inom skälig tid avslutas ärendet direkt. Detta meddelas inte till kommunen.

Om dröjsmålet i verkställigheten inte bedöms vara skäligt görs en bedömning av om ytterligare uppgifter i ärendet behöver begäras in från nämnden. Efter att nämnden på Länsstyrelsens begäran lämnat uppgifter görs en bedömning av om ansökan om särskild avgift ska lämnas till länsrätten.

Tabell 3. Begärda remisser åren 2006-2008*

År	Stockholms stad	Övriga kommuner	Totalt
2006	46	88	134
2007	77	148	225
2008	25	31	56

* Begärda remisser gäller från och med den 30 juni 2006 fram till den 30 juni 2008.

Om det utifrån det samlade underlaget saknas skäl att ansöka om särskild avgift hos länsrätten, avslutar Länsstyrelsen ärendet med ett beslut.

Länsstyrelsen går vidare i de ärenden där den samlade bedömningen i ärendet visar att den enskilde fått vänta oskäligt länge på att ett beslut ska verkställas samt att dröjsmålet anses vara allvarligt för den enskilde.

Länsstyrelsens yrkande om särskild avgift kan avse tiden från en månad till några månader efter ett gynnande beslut och fram till det datum då

beslutet verkställts eller datum för beslut i domstol. Länsstyrelsen gör alltid en individuell bedömning utifrån det enskilda fallet.

Så beräknas avgiften

Den särskilda avgiften innehåller både en vinsteliminering och en repressiv del. Vid beräkningen av den särskilda avgiften kan utgångspunkten enligt förarbetena vara antingen en schablonkostnad eller de faktiska kostnader för den ej verkställda typen av insats respektive den faktiska kostnaden för givna insatser i avvaktan på verkställigheten som kommunen uppger. Av den senare kan en eventuell besparing som uppstått genom att kommunen inte verkställt beslutet framgå. Avsikten med den särskilda avgiften är att denna skall sättas så högt att den motverkar kommunalt lagtrots (se prop. i bilaga 2). Länsstyrelserna har en gemensam rutin för hur avgiftens storlek kan beräknas. Den repressiva delen föreslås vara 25 % av kostnaden för den insats som beviljats.

Orsaker till att beslut inte verkställs

Länsstyrelsen har konstaterat att kommuner återkommande ger följande förklaringar till varför ett beslut inte verkställts inom skälig tid.

Kommunerna anger ofta i individrapporterna att de inte verkställt beslutet på grund av **resursbrist**.

Länsstyrelsens kommentar: Det kan konstateras att resursbristen uppstår på grund av att den långsiktiga planeringen av särskilda boendeformer för äldre brister (se om socialtjänstlagen i bilaga 2). När det gäller t.ex. en person med en demenssjukdom så kan förhållandena förändras drastiskt och snabbt. Det är en omständighet som kommunen måste räkna med i planeringen av insatser. Kommunerna bör ha en sådan beredskap att särskilt anpassade bostäder finns att tillgå med relativt kort förvarning.

Länsstyrelsen har sett beslut med förbehåll som innebär att **beslut ska omprövas av kommunen om bostad i särskilt boende inte kunnat erbjudas inom viss tid**. Därefter meddelar kommunen ett avslagsbeslut trots konstaterat behov av särskilt boende.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen anser att ett förbehåll som avser tidsbegränsning i ett gynnande beslut inte är lämplig för insatsen särskilt boende. En tidsbegränsning av beslut kan vara lämplig om kommunen kan förutse att den enskildes behov av insatsen varierar över tid som t.ex. beslut om hemtjänstinsatser. Bedömt behov av särskilt boende kan enligt Länsstyrelsens uppfattning oftast inte ändras inom en överskådlig tid. I de flesta fall har de äldre ett omfattande omvårdnadsbehov när beslut om särskilt boende fattas. Beslut bör därmed inte tidsbegränsas regelmässigt. Ett förbehåll ska så långt som möjligt ange under vilka precisa förutsättningar en omprövning kan göras. Inte minst talar den enskildes behov av trygghet för att ett förbehåll utformas så att det kan förstås av den enskilde.

Därmed ges den enskilde bättre planeringsförutsättningar än om det är fråga om ett allmänt och opreciserat förbehåll.

Vissa kommuner anger i journalanteckningarna och i individrapporteringarna att **den enskilde tackat nej till ett erbjudande och att det är skäl för kommunen att återkalla beslutet.**

Länsstyrelsens kommentar: Det är endast den som ansökt om en insats som kan återta en ansökan. När den enskilde återtar en ansökan ska detta tydligt framgå av dokumentationen i ärendet.

Det förekommer att kommuner i beslut om särskilt boende anger att **beslutet ska omprövas om förhållandena skulle förändras.**

Länsstyrelsens kommentar: Ett beslut om särskilt boende som inte är tidsbegränsat kan även utan förbehåll omprövas om biståndsbehovet väsentligt har förändrats. Ett förbehåll om att omprövning kan ske ska vara preciserat. Under vilka precisa förutsättningar omprövning kan ske ska då anges i beslutet. Skäl för att återkalla ett biståndsbeslut kan endast föreligga då det ursprungliga bedömda omvårdnadsbehovet upphört eller tillgodoses på annat sätt alternativt att den enskilde själv återtar ansökan. Skälet/orsaken ska då framgå av dokumentationen.

Många kommuner anser att **insatsen korttidsboende i väntan på ett särskilt boende är att likställa med ett särskilt boende.** Den enskildes behov anses vara tillgodosedda för att uppnå skälig levnadsnivå när en enskild vistas på korttidsboende i väntan på att beslut om särskilt boende ska verkställas.

Länsstyrelsens kommentar: Beslut om korttidsboende ska vara tidsbegränsat. Insatsen korttidsboende är inte att likställa med insatsen särskilt boende då en person som blir beviljad korttidsboende är där under en begränsad tid för t.ex. avlastning och växelvård. Korttidsboende uppfyller inte kraven på trygghet, integritet och respekt för den enskildes självbestämmande. I Länsstyrelsens granskning av korttidsboende visar att tiden på korttidsboende kan variera kraftigt, allt från en vecka till 2-3 år, många är på korttidsboende därför att de inte klarar av att bo kvar hemma. De har ett biståndsbeslut om särskilt boende men måste vänta på en ledig lägenhet under kortare eller längre tid. Många biståndsbeslut är inaktuella eller saknar slutdatum. Att t.ex. placera en person med en demenssjukdom på ett korttidsboende för att senare flytta denne till ett särskilt boende riskerar att öka graden av desorientering.

Kommunerna ska säkerställa att enskilda får omsorg och omvårdnad under tillräckligt trygga former. Många äldre vistas på korttidsboende i avvaktan på verkställigheten av beslutet. Den ovissa väntetiden kan vara påfrestande liksom att tvingas bo under förhållanden som inte lämpar sig för permanent boende. (Se Länsstyrelsens faktablad, planering eller väntan?, i bilaga 2).

Det förekommer i beslut om särskilt boende att kommuner anger att **endast ett erbjudande om lägenhet lämnas och att beslutet kommer att omprövas och hjälpbehovet tillgodoses genom hemtjänst om det erbjudandet inte accepteras.**

Länsstyrelsens kommentar: Enligt socialtjänstlagen bedöms den enskildes behov av insatser. Omprövning av biståndsbeslutet ska bara föranledas av en faktisk förändring av den enskildes behov.

Det förekommer att kommuner har **fattat nytt beslut om särskilt boende när omvårdnadsbehovet hos en enskild som redan bor på ett särskilt boende har ändrats.** Exempelvis då en enskild som bor i ett ålderdomshem flyttas till ett sjukhem eller då en enskild som bor hemma väntar på en bostad i ett ålderdomshem som genom nytt beslut ändras till sjukhemsboende.

Länsstyrelsens kommentar: Sedan Ädelreformen har kommunerna frihet att ha olika inriktningar på särskilda boenden beroende på olika omvårdnadsbehov/-sjukdomstillstånd. Däremot säger lagen att med särskilda boendeformer menas servicehus, äldreboende, sjukhem och gruppboende och att denna uppdelning snarast har historiska orsaker och inte är ett uttryck för verksamhetens innehåll. Länsstyrelsen vill uppmärksamma kommunerna på att det inte är någon skillnad på hur den enskildes behov ska tillgodoses utifrån vad det särskilda boendet kallas. I en särskild boendeform ska socialtjänsten erbjuda en god vård som beaktar den enskildes behov av självbestämmande, integritet och trygghet. I ett särskilt boende ska insatserna utformas så att de är flexibla och snabbt kan anpassas till människors skiftande behov. Den enskildes behov av omvårdnad som kan vara fysiska, psykiska, sociala och existentiella måste tillgodoses oavsett vad det särskilda boendet benämns.

Avsteg från socialtjänstlagen

Valfrihetssystem/Kundval

Många kommuner har valfrihetssystem/kundval vilket innebär att den enskilde själv kan bestämma till vilket särskilt boende han eller hon önskar flytta till.

Kundval kan vara ett bra system men den får inte åsidosätta rättssäkerheten. En del kommuner skriver att den enskilde begränsat möjligheterna till verkställighet genom att önska bostad inom visst geografiskt område. Den enskildes önskemål om ett visst särskilt boende begränsar inte kommunens skyldighet att tillgodose den enskildes behov. Därför är det viktigt att det framgår av dokumentationen att försök från kommunens sida gjorts att verkställa ett beslut.

Länsöverenskommelsen

I syfte att underlätta flytt mellan kommuner i Stockholms län träffade ett antal kommuner i länet en överenskommelse om bibehållit

kostnadsansvar vid en flytt till särskilt boende i annan kommun inom länet.

Länsstyrelsen konstaterar att den enskildes rättsäkerhet kan riskera att sättas ur spel när kommunerna tillämpar överenskommelsen istället för att handlägga en ansökan om särskilt boende i den kommunen dit den enskilde önskar flytta med stöd av 2 kap 3 § SoL. Vid flera tillfällen har inte den enskilde fått kännedom om möjligheten att ansöka till annan kommun enligt 2 kap 3 § SoL.

Om en enskild ansöker om en insats i en annan kommun enligt 2 kap 3 § SoL ska ansökan prövas av den andra kommunen som om den enskilde hade varit bosatt i kommunen. Det innebär att den enskilde kan överklaga beslutet om det går den enskilde emot. Länsstyrelsens erfarenhet av länsöverenskommelsen är att den enskilde riskerar att hamna i kläm mellan de inblandade kommunerna. Dokumentationen rörande övergången är ofta oklar och rollerna mellan kommunerna otydliga. Det enskilde hamnar i en särskilt utsatt situation i de fall någon kommun inte har innebörden av länsöverenskommelsen klar för sig eller inte följer överenskommelsen.

Länsöverenskommelsen är uteslutande en överenskommelse mellan kommunerna om finansiering av insatser. Den begränsar inte tillämpningen av socialtjänstlagen eller den enskildes rätt att ansöka om insatser i annan kommun.

Vad säger länsrätten?

Av de 26 meddelade domar har länsrätten i stort sett dömt enligt Länsstyrelsens yrkande i 22 fall. I några fall har länsrätten ändrat den yrkade tiden och i några den särskilda avgiftens storlek. I samtliga fall har ändringen avsett justering till kommunens fördel. I de domar som meddelats från länsrätten är det tydligt att länsrätten tar fasta på vad som framgår av dokumentationen. Exempelvis fäster länsrätten vikt vid att dokumentation påvisar att kommunen gjort försök att erbjuda bostad vid andra särskilda boenden än det den enskilde har ansökt om eller önskar komma till.

Tabell 4. Status för Länsstyrelsens i Stockholms läns ansökningar om särskild avgift

Lämnade ansökningar	Domar som i huvudsak följer Länsstyrelsens yrkande	Avslag från länsrätten	Ännu ej beslutade
63	22	4	37

Gäller från och med den 30 juni 2006 till och med den 30 juni 2008

Mot bakgrund av det ringa antal domar som hittills meddelats av länsrätten är det för tidigt att dra några slutsatser om länsrättens praxis. I de fall länsrätten avslagit Länsstyrelsens yrkande har länsrätten bedömt att dröjsmålet i verkställigheten inte varit oskäligt eller att kommunerna visat att de vidtagit åtgärder för att verkställa beslutet men att den enskilde avböjt verkställighet och att detta finns dokumenterat.

Effekter av lagstiftningen

Länsstyrelsen kan konstatera att nämnderna har förbättrat dokumentationen. Utifrån journalanteckningarna kan Länsstyrelsen i större utsträckning än tidigare följa hela ärendet. Förbättringen innebär ökad rättssäkerhet för den enskilde.

Lagkravet om rapportering av ej verkställda beslut har inneburit att långa verkställighetstider uppmärksammats i kommunerna. Detta har sannolikt lett en ökad medvetenhet om behovet av att planera för utbyggnad av särskilda boendeformer och även vilka rättigheter enskilda har enligt SoL.

Bilaga 1. Pågående utredningar som kan påverka äldreomsorgens utveckling

LOV att välja – Lag Om Valfrihetssystem (SOU 2008:15).

I syfte att öka valfrihet och inflytande för äldre och personer med funktionsnedsättning och för att främja en mångfald av utförare har nyligen lämnats förslag till en ny lag, lag om valfrihetssystem, LOV. Lagen är avsedd att fungera som ett frivilligt verktyg för de kommuner och landsting som vill konkurrenspröva verksamhet som drivs i egen regi för att därigenom överlåta valet av utförare till brukaren.

Socialtjänstlagens bestämmelse om när biståndsbeslut ska verkställas kan i sin nuvarande form inskränka den enskilde brukarens möjlighet att välja utförare. För att motverka detta föreslår utredaren att socialtjänstlagen behöver kompletteras med en bestämmelse som innebär att socialnämnden, på den enskilde brukarens begäran, får verkställa biståndsbeslut vid en senare tidpunkt.

Som en följd av den föreslagna nya bestämmelsen måste även en ändring göras i 16 kap. 6c § SoL. Av bestämmelsen framgår att frågor om särskild avgift prövas av länsrätten efter ansökan av länsstyrelsen. Det är nödvändigt att klargöra att länsstyrelsen inte ska ansöka om särskild avgift när den enskilde begärt att ett biståndsbeslut inte ska verkställas omedelbart. Ur rättssäkerhetssynpunkt bör emellertid inga ändringar göras i bestämmelserna som rör socialnämndens rapporteringsskyldighet.

Utredning om vistelsebegreppet i socialtjänstlagen i vissa situationer (SOU 2008:13).

För närvarande pågår en utredning som har till uppgift att se över socialtjänstlagens regler om vistelsekommunens ansvar. Möjligheten att samverka kring utförandet av tjänster, valfrihetssystemet, är mer problematisk över kommungränserna på grund av socialtjänstlagens regler om vistelsekommunens ansvar. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete senast den 30 april 2009.

Värdigt liv i äldreomsorgen (SOU 2008:51).

Värdighetsutredningen har i sitt betänkande inriktat förslagen på hur äldreomsorgen ska förändras så att äldre människor som har insatser från äldreomsorgen, så långt det är möjligt, ska kunna leva utifrån sin identitet och personlighet. Äldreomsorgen ska inriktas på att den äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. De äldres och deras närståendes inflytande över vilka hjälpinsatser som behövs, hur de bör utföras, när och av vem eller vilka har grundläggande betydelse i detta sammanhang. Utredningens förslag och bedömningar syftar till att höja kvaliteten för de äldre och att underlätta äldreomsorgens fortsatta förändrings- och förbättringsarbete.

Utredningen lämnar förslag på:

- En nationell värdegrund, stimulansbidrag för att utbilda äldreomsorgens ledare i värdegrundsarbete.
- Handlednings och informationsmaterial om värdegrundsarbete.
- Redovisning och information till medborgare om kommunens arbete med värdegrunden.
- Bedömningskriterier för tillsyn av värdegrundens tillämpning.
- Ökat inflytande för äldre över insatser i äldreomsorgen.
- Krav på att det i en plan (genomförandeplan) ska framgå vad som ska uppnås med hjälpinsatserna och hur de ska genomföras.
- Nationellt instrument för behovsbedömning.
- Stimulansbidrag för kompetensutveckling för biståndshandläggare.
- Stimulansbidrag för att införa värdegrundsmärkning av verksamheter inom äldreomsorgen.
- Kommunal befogenhet att utge ersättning till enskilda personer.

Bilaga 2. Lagar, förarbeten och Länsstyrelsens egna arbeten

Socialtjänstlagen, SoL

I 16 kap 6 a § SoL framgår att en kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL, som någon är berättigad till enligt ett beslut av socialnämnden, skall åläggas att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet efter det att verkställigheten av ett sådant beslut avbrutits.

I 16 kap. 6 b § SoL framgår att den särskilda avgiften fastställs till lägst tio tusen kronor och högst en miljon kronor. När avgiftens storlek fastställs skall det särskilt beaktas hur lång tid dröjsmålet har pågått och hur allvarligt det i övrigt kan anses vara. Avgiften får efterges om det finns synnerliga skäl för det. I ringa fall skall inte någon avgift tas ut.

Av 16 kap. 6 c § SoL framgår att frågor om särskild avgift prövas efter ansökan av länsstyrelsen av den länsrätt inom vars domkrets kommunen är belägen.

I 16 kap. 6 d SoL står att särskild avgift enligt 6 a § första stycket får dömas ut bara om ansökan enligt 6 c § delgetts kommunen inom två år från tidpunkten för det gynnande beslutet om biståndet eller inom två år från det att verkställigheten av det gynnande beslutet avbrutits. Särskild avgift enligt 6 a § andra stycket får dömas ut bara om ansökan enligt 6 c § delgetts kommunen inom två år från det att domen om biståndet vunnit laga kraft eller inom två år från det att verkställigheten av domen avbrutits.

I 6 f § SoL framgår att socialnämnden skall till länsstyrelsen och till de revisorer som avses i 3 kap. 8 § kommunallagen rapportera alla gynnande nämndebeslut enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet. För varje beslut skall nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av bistånd beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. Socialnämnden skall vidare dels till länsstyrelsen, dels till revisorerna rapportera alla gynnande nämndebeslut enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. För varje beslut skall nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av bistånd beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. Rapportering enligt denna paragraf skall ske en gång per kvartal.

6 g § SoL anger att socialnämnden skall till länsstyrelsen och till de revisorer som avses i 5 kap. 8 § kommunallagen anmäla när nämnden har verkställt ett gynnande beslut som enligt 6 e § har rapporterats som ej verkställt. Datum för verkställigheten skall då anges.

6 h § SoL står att socialnämnden skall till fullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § som inte har verkställts inom tre månader från dagen för

respektive beslut. Nämnden skall vidare ange vilka typer av bistånd dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut.

Nämnden skall till fullmäktige även lämna en statistikrapport över hur många av nämnden gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § som inte verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden skall vidare ange vilka typer av bistånd dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut. Rapportering enligt denna paragraf skall ske en gång per kvartal.

Kommunen har enligt 5 kap. 5-6 §§ SoL ett särskilt planeringsansvar för sina insatser gentemot äldre kommuninvånare. Kommunen ska ha god kännedom om äldre kvinnors och mäns behov av socialtjänstens insatser, som t.ex. bostäder i särskilda boende former.

I 1 kap. 1 § SoL står bl.a. socialtjänsten ska främja människornas jämlikhet i levnadsvillkor och att verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Enligt 5 kap 5 § SoL framgår att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförandet av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Regeringens proposition (2005/06:115), Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre

I propositionen framgår bl.a. att regeringen anser att det ur rättssäkerhetssynpunkt är oacceptabelt att enskilda inte får tillgång till de rättigheter gentemot det allmänna som lagstiftningen ger dem. Med hänsyn till förekomsten och omfattningen av ej verkställda gynnande beslut enligt SoL fann regeringen att ytterligare åtgärder behövde vidtas för att stärka den enskildes rättssäkerhet. En grundläggande förutsättning för att många äldre och anhöriga skall känna sig trygga är vetskapen om att man får hjälp om och när man behöver den. Ingen ska behöva känna oro för att väntan på att få den beviljade omsorgen, omvårdnaden och bostaden i särskild boendeform blir för lång (prop 2005/06:115 s. 117).

Ett syfte med lagändringen var att skapa en medvetenhet hos kommunerna om vad rättighetslagstiftningen innebär och om hur specifika behov som finns inom kommunen ser ut för att dessa behov ska kunna tillgodoses.(prop. 2005/06:115 s. 124).

Beslut om bistånd enligt SoL skall i princip verkställas omedelbart. Om detta inte är möjligt ska beslutet enligt (prop 2005/06:115 s. 120) verkställas inom skäligen tid från beslutsdatumet beroende på omständigheterna i det enskilda ärendet och den enskildes önskemål. Här gör Länsstyrelsen en bedömning i det enskilda fallet utifrån insatsens art och omfattning, kommunens skäl till dröjsmålet samt övriga omständigheter.

Av förarbetena (prop.2005/06:115 s. 126) framgår bl.a. följande, särskild avgift är en sanktionsavgift och dessa har regelmässigt både ett repressivt och ett vinsteliminierande inslag. Avsikten med den särskilda avgiften är

att denna ska sättas så högt att den motverkar kommunalt lagtrots av aktuellt slag. Förslaget skulle inte uppnå sitt syfte om det medförde en möjlighet för kommunen att medvetet ådra sig en sanktionsavgift med ett lägre belopp än vad det skulle bekosta att tillhandahålla biståndet.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd vid handläggning och genomförande av insats enligt SoL, LVU, LVM och LSS, SOSFS 2006:5

I 4 kap 1 § framgår att handlingar som upprättats inom socialtjänsten och som rör enskilda skall innehålla tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga uppgifter, och vara väl strukturerade och tydligt utformade

I 2 § står bl.a. att av en handling som upprättats inom socialtjänsten och som rör en enskild skall det framgå varifrån uppgifterna i handlingen kommer, vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar

5 kap 1 § står att handläggning av ett ärende ska dokumenteras fortlöpande och att handläggningen av ett ärende bör dokumenteras i en journal.

Av journalen bör det bl.a. framgå:

vad ärendet gäller

när och hur ärendet har uppkommit

när och på vilket sätt kontakter har förekommit med den enskilde och andra som har lämnat uppgifter i ärendet, när ärendet har avgjorts genom ett beslut av nämnden, när och på vilket sätt den enskilde har underrättats om beslutet

om beslutet har överklagats samt när förvaltningsdomstol har avgjort målet

om beslutet har rättats eller omprövats

när och på vilket sätt beslutet har verkställts

vad som har kommit fram vid kontakter med den enskilde och andra som har lämnat uppgifter i ärendet

när och hur den enskilde enligt 21 § förvaltningslagen har informerats om möjligheten att överklaga nämndens beslut.

I 3 § framgår att av beslutsunderlaget bör det framgå vem eller vilka personer ärendet avser, vad ärendet gäller, vad som kommit fram under utredningen och den enskildes uppfattning om sina behov och ur dessa kan tillgodoses.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Faktblad 2007:08, Planering eller väntan?

I faktabladet framgår bl.a. att många äldre är på korttidsboende därför att de inte klarar av att bo kvar hemma. De har ett biståndsbeslut om permanent särskilt boende, men måste vänta på en ledig lägenhet under

kortare eller längre tid. Att tvingas flytta flera gånger och att inte veta hur lång väntan blir är för många äldre tröttsamt och kan skapa förvirring.

[>> Läs mer](#)

Länsstyrelsen i Stockholms län, Rättssäkerhet vid ansökan om hemtjänstinsatser

I rapportbladet framgår bl.a. att den enskildes önskemål inte dokumenteras som en ansökan, utan den anpassas och omformuleras för att passa in i det kommunala utbudet. Den enskildes rättssäkerhet är en central fråga i Länsstyrelsens tillsyn. Grundläggande för en rättssäker handläggning är att det är den enskildes önskemål om hjälp och behov som ska ligga till grund för hela handlägningsprocessen.

[>> Läs mer](#)